

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta
Ústav pedagogiky a sociálních studií

MARKÉTA POLOVÁ
III. ročník – kombinované studium

MULTIKULTURALITA A MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA
(Homosexualita a gender)

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

V Olomouci dne 13. dubna 2010.

.....

Poděkování

Děkuji všem, kteří se zúčastnili mého výzkumu, a tím přispěli ke vzniku této bakalářské práce.

*„Prohlubujme to, co nás spojuje.
Překonávejme to, co nás rozděluje.
Uchovávejme to, co nás rozlišuje.“*

(Sv. Bernard z Clairvaux)

Obsah

Úvod	7
A. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. KAPITOLA - Základní pojmy	9
1.1 Multikulturalismus	9
1.2 Multikulturní výchova	10
1.3 Kultura	11
1.4 Enkulturation	12
1.5 Akulturation	12
1.6 Asimilace	12
1.7 Kulturní vzorec	12
1.8 Etnikum	13
1.9 Národ, národnost	13
1.10 Národnostní menšina	14
1.11 Rasa, rasismus	14
1.12 Stereotypy, předsudky	15
2. KAPITOLA – Sexuální identita	16
3. KAPITOLA – Homosexualita	17
3.1 Homosexualita obecně	17
3.2 Homosexualita v dějinách	18
3.2.1 Právěk , přírodní národy	18
3.2.2 Starověk	19
3.2.3 Středověk	19
3.2.4 Novověk	20
3.3 Příčiny homosexuálního chování	20
3.4 Coming out	21
4. KAPITOLA – Gender	23
4.1 Genderová terminologie	23
4.1.1 Gender	23
4.1.2 Genderová rovnost	24
4.1.3 Genderové role	24
4.1.4 Gender mainstreaming	24
4.2 Genderové stereotypy	24
4.3 Socializace z pohledu gender	25
4.4 Genderový jazyk	25
4.5 Média vesus gender	26
4.6 Násilí a gender	27
4.7 Instituce a dokumenty	28
5. KAPITOLA – Výchova a vzdělávání v souvislosti s pohlavím	29
5.1 Výchova v rodině	29
5.2 Výchova ve škole	29
5.2.1 Současná podoba	29
5.2.2 Pedagogický sbor	31
5.2.3 Odstraňování stereotypů	31
5.2.4 Homosexualita ve výuce	32
A. PRAKTICKÁ ČÁST	34
1. Cíl výzkumu	34
2. Formulace hypotéz	34
2.1 Pohlaví respondent	34

2.2	Věk respondentů	34
2.3	Vzdělání respondentů	35
2.4	Otázky víry	35
3.	Charakteristika zkoumaného vzorku	35
4.	Metody použité ve výzkumu	36
5.	Popis vlastního výzkumu	36
6.	Výsledky výzkumu	37
6.1	Vliv pohlaví respondentů	37
6.2	Vliv věku respondentů	39
6.3	Vzdělání respondent	39
6.4	Odpovědi věřících respondentů	41
7.	Závěr	41

Závěr	42
-------	----

Použitá literatura

Příloha

Úvod

Tématem bakalářské práce je problematika minoritních skupin ve vztahu k většinové společnosti, a to především homosexuálně orientovaných osob a osob, jichž se dotýká genderová problematika.

Na začátku objasním některé důležité pojmy, týkající se multikulturality a multikulturní výchovy obecně, přiblížit teorie a pojetí mnoha různých autorů, zamýšlejících se nad otázkami soužití odlišných kultur, etnik a jiných dalších minoritních skupin. Abychom se dostali k užší tématice v rámci skupin rozdělených v souvislosti s pohlavím, tenderem a orientací, krátce uvedu téma sexuální identity.

Dále se pokusím nastínit hlouběji problematiku homosexuálních skupin lidí. Jelikož tento jev není ve společnosti novinkou, ale objevuje se v historii od prvopočátku lidstva, uvedu jeho některé důležité historické proměny a také proměny vztahu k tomuto jevu. Ačkoli determinace homosexuality není ještě zcela probádanou oblastí, věda jde stále dopředu, víme více a je možné některé příčiny odvodit. V práci proto uvedu některé významné poznatky vědy k příčinám homosexuality a homosexuálního chování. Dotknu se také procesu, velmi důležitého v životě mnoha homosexuálů, kterým je coming out, neboli ukončení skrývání své sexuální orientace.

Protože otázek mužů a žen se dále týká téma čím dál více diskutované - gender, uvedu taktéž některá fakta vztahující se k této choulostivé záležitosti. Ženy, ale také muži se cítí v mnoha oblastech života nerovnocenní a často diskriminováni, ať už mluvíme o pracovních vztazích a profesích, rodinných rolích nebo i běžnému hovoru. Je třeba se těmto připomínkám v naší společnosti objektivně věnovat, prezentovat společnost a skupiny lidí takové, jaké jsou a zbavovat se stereotypů a předsudků. Jedním z úkolů této práce bude také poukázat, jak to v oblasti generového vnímání a chování nyní vypadá a jak naše společnost v tomto směru na budoucí generace působí.

Poslední kapitola bude jakýmsi shrnutím dnešní výchovy dětí v souvislosti s jejich pohlavím. Uvedu také vývoj dnešního školství v tomto směru u nás.

Druhá část práce bude věnována empirickému výzkumu, kde se pokusím zachytit vztah jednotlivých skupin lidí u nás k homosexuálně orientovaným jedincům a skutečnost, zda jsou schopni tolerovat homosexuální projevy chování.

Hlavním cílem práce bude zmapovat vztahy mezi majoritou a touto menšinou a vnímání těchto sociálních jevů společností.

A. TEORETICKÁ ČÁST

1. KAPITOLA

Základní pojmy

Abychom se problematikou soužití různých skupin na společném území mohli zabývat hlouběji, je třeba vymezení základních pojmů úzce souvisejících s tématem. Daná disciplína se opírá o řadu různých oblastí vědy (antropologie, psychologie, filosofie, sociologie,...) a tudíž není možné obsáhnout vše, týkající se daného termínu. Pro účely této práce tedy použiji terminologii a definice, které budou nejvíce vyhovovat jejímu pojetí.

1.1 Multikulturalismus

Je zřejmé, že v dřívějších dobách existovala na území jednoho státu spíše monokulturní společnost. Později, v důsledku stěhování se za lepším zaměstnáním nebo bydlením došlo k prolínání se kultur a jejich prvků. Postupně začíná přicházet multikulturalismus a globalizace.

Definice multikulturalismu není jednoznačná, nicméně v odborné literatuře je chápán například, jak uvádí Petruciová, jako ideál harmonické koexistence odlišných kulturních a etnických skupin v pluralitní společnosti.¹

Další definice podle Šindelářové pojednává o multikulturalismu jako o sociálním a politickém procesu vyvolaném zvýšenými migračními pohyby obyvatelstva mající za následek společné soužití lidí odlišných životních návyků ve všech myslitelných směrech.²

¹ PETRUCIOVÁ, J. *Multikulturalismus, kultura, identita*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. s. 11

² ŠINDELÁŘOVÁ, J. *Pojetí multikulturní výchovy a vzdělávání v našem školství: Škola, žák a učitel v multikulturním prostředí: Sborník příspěvků z elektronické vědecké konference s mezinárodní účastí*, Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. s. 67

1.2 Multikulturní výchova

„Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje i značné finanční prostředky, ale její skutečné efekty nejsou spolehlivě prokazovány.“³

Multikulturní výchova (také interkulturní výchova) vyjadřuje snahy vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní. Má značný praktický význam k vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům jiných národů, ras apod.⁴

J. Průcha, se zabývá multikulturní výchovou v českém prostředí. Konstatuje, že nejde jenom o pedagogickou záležitost, ale je nutno na ni pohlížet jako na společenský problém. Nesouvisí tedy pouze s edukačním procesem, měla by se promítat do všech oblastí lidského života, stát se jeho součástí.

Multikulturní výchova má čtyři základní složky, které ve své provázanosti tvoří její podstatu:

1. **oblast vědecké teorie**, která se utváří napříč několika vědami – tedy jedná se o transdisciplinární teorii
2. **oblast výzkumu**, který zásobuje jak teorii, tak praxi poznatky o multikulturní realitě, v níž se rozvíjí současná civilizace
3. **oblast infrastruktury**, jež vytváří organizační a informační základnu pro teorii, výzkum a realizaci multikulturní výchovy

³ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova – Teorie – praxe – výzkum*. Praha: ISV nakladatelství, 2001, s. 15

⁴PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006.

4. **oblast praxe, edukační a osvětové činnosti**, realizované ve školách a v institucích celoživotního vzdělávání za účelem sbližování a spolupráce mezi etniky, národy, kulturami a rasami aj.⁵

Často se také můžeme setkat s pojmem interkulturní výchova, která podporuje toleranci a schopnost vzájemného porozumění, odmítá etnocentrické myšlení. Zdůrazňuje důležitost mateřského jazyka pro rozvoj dětí imigrantů a podporuje dvojjazyčnost vzdělání.

Objevují se námitky, že je důležité odlišovat pojmy multikulturní a interkulturní výchova. Multikulturní výchova se zaměřuje na konstatování, že existuje množství stejně hodnotných kultur, jejichž specifika je nutné tolerovat, nezdůrazňuje však nutnost spolupráce jednotlivých kultur. Oproti tomu interkulturní výchova tuto spolupráci zdůrazňuje již svým názvem.⁶

1.3 Kultura

Dle Průchy lze rozlišit dvojí pojetí kultury. Širší pojetí zahrnuje všechno, co vytváří lidská civilizace – materiální výsledky (artefakty) i duchovní výtvoř. Podle užšího pojetí je pojem kultura vztahován spíše k projevům chování lidí. Tedy kulturou určitého společenství se rozumí jeho symboly, zvyklosti, komunikační normy a jazykové rituály, společné hodnotové systémy, předávané zkušenosti, zachovávaná tabu.⁷

Americký antropolog Murphy označuje kulturu jako celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.

⁵ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova – Teorie – praxe – výzkum*. Praha: ISV nakladatelství, 2001, s. 15

⁶ Čerpáno z přednášky Mgr. Pavla Neumeistera Ph.D., pronesené dne 21. 8. 2008 na téma Teorie výchovy – to je také z Průchy

⁷ PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. s. 45

1.4 Enkulturation

Prostřednictvím procesu enkulturation se člověk stává příslušníkem určité kultury. Označuje proces osvojování určité kultury jedincem od jeho narození do dospělosti.¹

Pojem enkulturation tedy zahrnuje všechny projevy naučeného chování, získávání znalostí, dovedností a postojů, jimiž člověk nabývá kompetence v kultuře dané společnosti. Vysvětluje odlišnosti a rozdíly mezi kulturami poukazem na skutečnost, že kultuře se učíme a že jednotlivé rozdíly vyplývají z odlišné výchovy. Během procesu enkulturation člověk jednotlivé prvky kultury přijímá za své a výchovou je pak předává následujícím generacím.²

1.5 Akulturation

Podle Broučka je akulturation sociálním procesem, ve kterém dochází ke kulturním změnám trvalým působením dvou nebo více kultur na sebe. Zahrnuje přebírání jedněch prvků z jiné kultury, vylučování jiných i jejich přetváření.³

1.6 Asimilace

Asimilace je postupné včleňování etnika a jeho kultury do jiné tak, že se znaky původní kultury ztrácejí. Jsou nahrazovány znaky přejímané kultury. Při přirozené, nenásilné asimilaci může docházet k vzájemnému obohacení.⁴

1.7 Kulturní vzorec

Často užívaným pojmem v souvislosti s multikulturní výchovou je také kulturní vzorec. Tento pojem označuje dle Velkého sociologického slovníku systém forem chování, hodnot a norem charakteristický pro danou společnost.

¹ PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. s. 48

² *Varianty*. Člověk v tísní o. p. s., [cit. 20. 3. 2010]. Přístup z: <http://www.varianty.cz/index.php?id=20¬ion=25>

³ BROUČEK, S. a kol. *Základní pojmy etnické teorie*. Český lid, 1991, s. 239 - 240

⁴ BROUČEK, S. a kol. *Základní pojmy etnické teorie*. Český lid, 1991, s. 240

Je obecně přejímán, vstupuje do procesu socializace jedinců a odráží se v kulturních výtvorech, zvycích a obyčejích.⁵

1.8 Etnikum

Jako etnikum označujeme skupinu lidí, která je odlišná původem, kulturními vzorci, vědomím společného původu a také tím, že jsou jako etnicky odlišní vnímáni jinými. Členové etnické skupiny sdílejí pocit společné kulturní existence, která je odlišuje od ostatních skupin. Výraz etnikum pochází z řeckého ethnos, kde byl významově spjat s národem, kmenem nebo rasou, ve smyslu příbuzenské skupiny, jež byla založená na rodovém základu. Etnikum nebo etnická skupina, je skupina lidí, kteří mají společný rasový původ, společný jazyk a sdílejí společnou kulturu. Lze říci, že etnikum se vyznačuje svou vlastní etnicitou.⁶

Etnicita je „vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu“.⁷

Etnická identita je v podstatě pojem shodný s pojmem etnické vědomí a označuje vědomí sounáležitosti s určitou etnickou skupinou.⁸ Ta může být dána objektivně, tj. společným jazykem, teritoriem nebo i subjektivně, tj. pocíťováním sounáležitosti s etnikem, kterou mohou pocíťovat i lidé žijící mimo hlavní území etnika.⁹

1.9 Národ, národnost

S definicí národa jsou spojené značné problémy, spočívající hlavně v nemožnosti striktně odlišovat pojmy *národ* a *etnikum*, neboť dle některých pojetí se moderní národy vyvinuly z příslušných etnik, jak uvádí Průcha.¹⁰

⁵ PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník I, A – O*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 1420–1421

⁶ PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník*. 1. Praha: Karolinum, 1996.

⁷ PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník*. 1. Praha: Karolinum, 1996.

⁸ PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. s. 52

⁹ ŠTĚCHOVÁ, M. *Interetnické konflikty jako důsledek rasové nevraživosti*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001. s. 5

¹⁰ PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. s. 53

Nicméně Sekot vymezil národ jako osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství společných dějin a společného území a jazyka.¹¹

Dle Roubíčka můžeme chápat národnost jako příslušnost k určitému národu, a to buď ve smyslu etnickém, jako soubor osob se společným jazykem, společnou historií, tradicí a zvyky, společným územím a národním hospodářstvím nebo politickým, jako soubor občanů určitého státu. Národnostní struktura obyvatelstva by neměla být zaměňována se strukturou podle rasy nebo podle náboženství.¹²

1.10 Národnostní menšina

Národnostní menšina je společenství osob početně menší na rozdíl od ostatního obyvatelstva, její příslušníci sdílejí etnické, kulturní, náboženské nebo jazykové znaky odlišné od většiny obyvatel státu, projevují společně přání být považovány za národnostní menšinu v zájmu uchování a rozvíjení vlastní identity a mají dlouhodobý, pevný a trvalý vztah ke společenství.¹³

1.11 Rasa, rasismus

Šišková uvádí, že rasa je termín, vztahující se k druhové diferenciaci lidských plemen. Je to jistá skupina lidí, vyznačující se souhrnem společných dědičných rysů.

S tímto pojmem souvisí dále pojem rasismus, což je „ideologie, která představuje soubor kompetencí vycházející ze strachu z cizího (xenofobie) a tvořících jeho ideologickou nadstavbu. Předpokládá fyzickou a duševní nerovnost lidských plemen (ras) a rozhodující vliv rasových odlišností na dějiny a kulturu lidstva.“¹⁴

1.12 Stereotypy, předsudky

Tyto dva jevy se silnou emocionální složkou, která někdy i potlačuje složku racionální jsou v dnešním soužití různých kultur vedle sebe velmi aktuální a mají stejnou podstatu. Výstižně formuloval stereotypy M. Nakonečný (in Průcha), který je popsal jako šablonovité vnímání toho,

¹¹ SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2004. s. 196

¹² ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, 1997. s. 152 - 157

¹³ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. s. 54-55

¹⁴ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. s. 13

k čemu se vztahují, nejsou produktem přímé zkušenosti, jsou přebírány a udržují se tradicí.¹⁵

Stereotypy mohou být i neutrální nebo vyjadřovat pozitivní vztah.

Naproti tomu předsudek je jakýmsi „natočením“ osobnosti ke stylu efektivní či neefektivní komunikace. Vyplývá ze sociální percepce, tradic, zkušeností, informací, hodnotových vzorců chování.¹⁶

Někteří autoři označují předsudky jako názory, které vyjadřují spíše nepřátelský vztah vůči druhým, jiní mezi pojmy stereotyp a předsudek rozdílly nečiní.¹⁷

¹⁵PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. s. 68

¹⁶ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. s. 15

¹⁷PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. s. 68

2. KAPITOLA

Sexuální identita

Sexuální orientace je pro člověka důležitá, aby si uvědomil, kým vlastně je. Sexuální identifikace vyjadřuje vnitřní cítění, sebehodnocení. Cítíme se buď mužem či ženou nebo také heterosexuálem či homosexuálem.¹ Důležitou součástí všeobecné identifikace je pohlavní identifikace. Ztotožnění se s jedním nebo druhým pohlavím, dle něhož se pak vyvíjí podoba sexuálního chování. Existují kultury, v nichž se nepovažuje za důležité, zda se někdo chová homosexuálně, nebo heterosexuálně. V těchto společnostech se nikdo za homosexuála neoznačuje a není to ani důležité hledisko v obecné identifikaci. U nás i ve všech západních kulturách však existuje tendence k polarizaci: jedinec je buď heterosexuální nebo homosexuální. Sexuální identita je utvářena na základě vzorů. Brzek, Pondělíčková tvrdí, že chlapci si vytvářejí vlastní identitu podle mužů svého národa, své sociální vrstvy, podle mužského vzoru ve svém okolí, nejčastěji podle otce nebo jiného dospělého muže žijícího v jejich blízkosti.² Problémy se svou sexuální identitou mají často homosexuálové. Zjištění své homosexuality vnímají negativně, těžko se s ní ztotožňují. Mohou nastat problémy v rodině, kdy rodiče homosexuální orientaci nepřijmou, nechtějí se s ní smířit. Homosexuálové se potom snaží léčit svou homosexualitu svazky s osobami opačného pohlaví. Značný vliv na to mají i média a okolní prostředí, protože v nich chybí pozitivní homosexuální vzory, se kterými by se mohli identifikovat.³

Vzhled jako část tělesného sebepojetí má největší vliv na celkové sebepojetí. Tělesné sebepojetí má souvislost s prožíváním těla, které je subjektivní a těžko měřitelné.⁴

¹ PROCHÁZKA, Ivo. *Coming out : průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe*. Brno: STUD Brno, 2002. s. 4

² BRZEK, A., PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ J. *Třetí pohlaví?* 1. Vyd. Praha: Scientia Medica, 1992. s. 39

³FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vyd. Věrovany: Nakladatelství Jana Piskiewicze, 2004.

⁴ FIALOVÁ, Ludmila. *Body image jako součást sebepojetí člověka*. Praha: Karolinum, 2001. s. 37

3. KAPITOLA

Homosexualita

3.1 Homosexualita obecně

Homosexuální chování nemusí být projevem homosexuality. Jako náhražkové či nouzové chování se může vyskytnout tam, kde zcela chybí příležitost k heterosexuálním stykům, například ve výchovných ústavech, ve výkonu trestu apod. Také mutuální (vzájemnou) onanii v období dospívání nelze obecně kvalifikovat jako homosexuální aktivitu. Jde spíše o sexuální experimentování.¹

Homosexuální orientace není změnitelná, většina pokusů v této oblasti selhává. Jedná se o hlubokou vnitřní orientaci, která je odolná vůči změnám. Znamky homosexuality se objevují většinou až v období dospívání.²

„Homosexualita je geneticky podmíněný celoživotní a neměnný stav, při kterém jedinec za účelem sexuálního a citového kontaktu dává přednost osobám stejného pohlaví. Takto vytvořený vztah se svojí kvalitou plně vyrovná vztahu heterosexuálnímu.“³

Muž, sexuální orientací zaměřený na stejné pohlaví je označován jako homosexuál nebo gay, žena pak jako lesbička.

Není zcela jasné, jak homosexualita vzniká. Přesto se na základě uskutečněných biologických výzkumů předpokládá, že značný vliv mají genetické predispozice.⁴

Důležitým procesem v životě osob homosexuálně orientovaných je coming out, což znamená přijetí sám sebe, ztotožnění se se svou orientací, konec skrývání a tajení orientace.⁵ Nejčastěji uváděný výskyt homosexuality jsou 4% (až 10%) u mužů, 1% a více u žen. Tyto údaje jsou ovšem problematické, zvláště když rozlišujeme homosexuální chování, identifikaci a

¹ BRTNÍKOVÁ, M. *Sex? AIDS!* Praha: Horizont, 1989. s. 102.

² ŠILEROVÁ, L. *Sexuální výchova*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2003. s. 6

³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 492

⁴ CODE 004. *Homosexualita*. [cit. 20. 3. 2010]. Přístup z: http://www.004.cz/storage/abeceda_homosexuality.pdf

⁵ CODE004. *Homosexualita*. [cit.20.3.2010]. Přístup z http://www.004.cz/storage/abeceda_homosexuality.pdf

prožívání. Společnost se často staví k homosexualitě s předsudky, odmítáním či přímo odporem a posměchem.⁶

Vztah majority s homosexuální menšinou je značně problematický a nejednoznačný.

3.2 Homosexualita v dějinách

S velkou jistotou lze tvrdit, že lidé se homosexuálně chovali ve všech dobách a kulturách, a že podíl lidí s heterosexuálními a homosexuálními dispozicemi se příliš nemění, jak v čase, tak v prostoru. Rozdíl spočívá hlavně v tom, do jaké míry byla společnost heterosexuálně normativní. Informace o historických obdobích v tomto smyslu nám mnohdy chybí nebo jsou značně zkreslené.⁷

3.2.1 Pravěk, přírodní národy

Po velmi dlouhou dobu existovala mezi odbornou veřejností představa, že homosexualita je považována přírodními národy za zvrácenost, nebo že se u nich vůbec nevyskytuje. Ve společnostech jako Melanezie, Amazonie, střední Afrika, západní Egypt, byly u většiny mužů běžné homosexuální vztahy. V těchto společnostech byly sexuální vztahy mezi dospělými a dospívajícími muži součástí výchovy jako zasvěcování do dospělosti. U některých společenství bylo zjištěno, že homosexuální chování není vůbec přijímáno a sankce za praktiky tohoto druhu se pohybovaly v různých stupních, od zesměšnění až po trest smrti (například Inkové, Aztékové). Jiné kmeny se k homosexualitě stavěly loajálně, některé ji považovaly za součást náboženského a sexuálního života mužů (např. etnika Keraki, Kiwai).⁸

3.2.2 Starověk

Zprávy o vztazích mladších muž se staršími pocházejí například z Japonska, z Číny, z islámské oblasti, některých indoevropských kultur.

⁶KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 493-494

⁷ ONDRISOVÁ, S. (et al) *Neviditelná menšina*. 1. vyd. Bratislava: Nadace občan a demokracia, 2002. 166 s.

⁸ JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 218 s. s.37

Jedny z nejstarších zmínek o homosexualitě pochází ze starověkého Egypta a Mezopotámie, kde byla rozšířena mužská prostituce.

Ve starověkém Řecku mužské homosexuální chování rozhodně nebylo spojováno s nedostatkem mužnosti či zženštilosti. Z párů homosexuálních mužů byly sestavovány elitní vojenské jednotky Sparty, Kréty a Théb, očekávalo se, že snaha ochránit milovaného partnera povede k větší statečnosti a mužnosti.⁹ Sexuální život této doby byl zcela odlišný od sexuality jiných období. Muži mohli mít vedle své manželky neutajovaný vztah s mladým chlapcem. Pohlavní vztah zralého muže k pohlavně dospělému chlapci, který dosáhl puberty se označuje jako pederastie. Ta patřila v Řecku ke společenské normě.¹⁰ Naopak židovské zákony homosexuální chování zakazovaly, neboť odpor k homosexualitě byl jedním z etických znaků, jímž se Hospodinův lid odlišoval od pohanského okolí.¹¹

V Číně byl homosexuální vztah z hlediska taoismu považován za zbytečné plýtvání mužské energie, jež má za následek narušení rovnováhy mužského a ženského principu.¹²

Konec tolerance homosexuality nastal s nástupem monoteistických náboženství.

3.2.3 Středověk

Sexualita se dostala pod striktní kontrolu církve přibližně od 12. stol. Jedinou funkcí sexuality měla být reprodukce, vše ostatní bylo považováno za hřích. Jakékoliv vyhledávání sexuálního potěšení, jehož výsledkem nemělo být zplodění dítěte v rámci rodiny, bylo nepřípustné.¹³

Určité uvolnění přinesla až renesance, kdy se k lásce ke stejnému pohlaví začali veřejně hlásit významné osobnosti, jako byl například Michelangelo. Homosexualitu připisují historikové i mnohým papežům.¹⁴

⁹ BRZEK, A., PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ J. *Třetí pohlaví?* 1. Vyd. Praha: Scientia Medica, 1992. s. 106

¹⁰ FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vyd. Věrovany: Nakladatelství Jana Piskiewicze, 2004. s. 84.

¹¹ BRZEK, A., PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ J. *Třetí pohlaví?* 1. Vyd. Praha: Scientia Medica, 1992. s. 106

¹² JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. s. 37

¹³ ONDRISOVÁ, S. (et al) *Neviditelná menšina*. 1. vyd. Bratislava: Nadace občan a demokracia, 2002.

¹⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 504

3.2.4 Novověk

Na počátku novověku nebyla teoreticky homosexualita tolerována vůbec, navzdory tomu se však značně zvyšuje počet zmínek o její existenci. Teprve na konci 19. století začala širší veřejnost homosexualitu více reflektovat a pro řadu osobností přestalo být existenčně nebezpečné se k ní přiznávat. Odhalení homosexuálního zaměření však stále mohlo znamenat společenské znemožnění a konec slibně se rozvíjející kariéry. Nejkrutější pronásledování homosexuálů nastalo v Německu během nacistické éry. Během nacismu bylo z homosexuality obviněno přes 50 000 mužů, kteří museli volit buď kastraci, nebo deportaci do koncentračních táborů. Po 2. světové válce začal v Evropě postupný proces dekriminace homosexuality. Ke změně společenského klimatu směrem k větší toleranci vůči homosexualitě došlo až v 90. letech. Začala vznikat řada sdružení a klubů pro homosexuály a postupně se prostřednictvím popularizace daří velmi zvolna zvyšovat společenskou míru tolerance vůči homosexualitě.¹⁵

3.3 Příčiny homosexuálního chování

Ze všech možných teorií je nejpravděpodobnější, že se na vzniku homosexuality podílí více faktorů. Největší měrou se uplatňuje souhra faktorů biologických (genetických) a průběhu prenatálního vývoje. U disponovaných jedinců mohou mít význam i postnatální vlivy, z nichž nejdůležitější jsou první tři roky života dítěte.¹⁶

Biologickou podmíněnost homosexuality se snaží potvrdit mnohé výzkumy. Například výzkumy homosexuální orientace u jednovaječných a dvojvaječných dvojčat. Tyto výzkumy ukazují, že homosexuální orientace je u jednovaječných dvojčat statisticky významně častější než u dvojčat dvojvaječných. Poslední genetické studie dokázaly definovat genom mužské homosexuality. V nedávné době bylo zjištěno, že za homosexuální orientaci některých mužů je zodpovědný gen Xq28.¹⁷

¹⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 504 - 505

¹⁶ BRZEK, A., PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ J. *Třetí pohlaví?* 1. Vyd. Praha: Scientia Medica, 1992. s. 67

¹⁷ ZVĚŘINA, J. *Sexuologie (nejen pro lékaře)*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, s.r.o., 2003, s. 12

3.4 Coming out

„Coming out“ je zkrácením anglického „coming out of the closet“, což v překladu znamená vyjít z vlastního uzavření, otevřít se.

Většina mužů a žen prožívá svoji první náklonnost ke člověku stejného pohlaví mezi desátým a patnáctým rokem, není ale vyloučené, že žena nebo muž si začne uvědomovat svoji neheterosexuální orientaci až ve zralém věku.¹⁸

Nejvíce problémů s přijetím své homosexuální orientace mají lidé ve společnostech sexuálně restriktivních, s vysokým stupněm homofobie. Intrapsychické a sociální problémy způsobují, že osoby homosexuálně orientované mají vyšší výskyt sebevražedných pokusů než heterosexuálové. Protože se za svou sexuální orientaci někdy stydí, zůstává pravý stav věci lékařům skryt i při opakovaných sexuálně motivovaných suicidiálních pokusech.¹⁹

Mnoho homosexuálních mužů své touhy dokáže potlačit, neuvědomuje si je. Sexuální zaměření se pak může projevit až ve zralém věku, když jsou ženatí a otcové rodin. Většina z nich však potom uvádí, že si v důsledku společenských zvyklostí nedovolili své zaměření tehdy připustit. U žen je pozdní rozpoznání v důsledku pomalejšího dozrávání jejich sexuality a charakteru erotických vztahů ještě častější.²⁰

Z komplikované situace volí homosexuálové většinou různá východiska. Nábožensky založení lidé volí často možnost dobrovolného celibátu. Druhou variantou může být citové popření a vstup do manželství, ale tyto pokusy o přizpůsobení často nebývají úspěšné, nevedou k harmonickému manželství. Hlavně v minulosti se uzavírala tzv. krycí manželství, neboli sňatky „naoko“ mezi gayem a lesbičkou s předběžnou domluvou na vzájemné nezávislosti. Posledním modelem je volba života v homosexuálním partnerství. Přes značné problémy spojené se sociálním statutem menšiny poskytuje

¹⁸ ONDRISOVÁ, S. (et al) *Neviditelná menšina*. 1. vyd. Bratislava: Nadace občan a demokracia, 2002.

¹⁹ ZVĚŘINA, J. *Sexuologie (nejen pro lékaře)*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, s.r.o., 2003, s. 123

²⁰ PROCHÁZKA, I. (et. al) *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. . [cit. 11. 4. 2010] Praha: ESET, 2003. Přístup z: <http://www.iniciativa.cz/www/index.php/index.php?page=clanek&id=256>

homosexuální partnerství adekvátní citový a sexuální život a vede k upevnění vlastní identity, získání sebevědomí, k seberealizaci podle vlastních představ.²¹

²¹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 495

4. KAPITOLA

Gender

Ve společnosti se stále více poukazuje na kulturně vytvořené rozdíly mezi muži a ženami. Hodně lidí poukazuje na to, že v takto vytvořených, mnohdy stereotypních představách je mužské pohlaví nadřazeno pohlaví ženskému, a že dle těchto představ jsou oběma pohlavím přisuzovány společenské role. Myslím si, že stojí za to si tuto problematiku objasnit hlouběji a vytvořit si vlastní stanovisko. Proto je tomuto tématu věnována celá následující kapitola.

4.1 Genderová terminologie

4.1.1 Gender

Mezi mužem a ženou existují biologické a sociální rozdíly. Zatímco pojem pohlaví se vztahuje k biologicky determinovaným rozdílům mezi muži a ženami, pojem gender se vztahuje k rozdílům sociálním. Tyto rozdíly jsou získané, mění se v průběhu času a mohou být velmi rozdílného charakteru jak v rámci jednotlivých kultur, tak napříč různými kulturami.¹

Dle Smetáčkové et al. lze konstatovat, že gender je vyjádřením představy, že se lidské bytosti dělí na dvě skupiny, ženy a muže, které mají odlišné mužské (maskulinní) a ženské (femininní) charakteristiky, vlastnosti, schopnosti atd. Prakticky ve všech známých společnostech gender vyjadřuje asymetrii – maskulinita je chápána jako nadřazená feminitě. (v této souvislosti hovoříme o androcentrismu - mužskostřednosti).²

¹MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Gender mainstreaming*. Praha: MPSV, 2002. s. 14

² SMETÁČKOVÁ I. et al. *Gender ve škole: Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost o. p. s., 2006. s. 9

4.1.2 Genderová rovnost

Tento pojem znamená, že všechny lidské bytosti mohou svobodně rozvíjet své schopnosti a mít možnost výběru bez omezení stanovených generovými rolemi.³

4.1.3 Genderové role

Termín vyjadřuje souhrn pravidel pro činnosti a chování přidělené ženám nebo mužům na základě rozdílného postavení.⁴

4.1.4 Gender mainstreaming

Komise ve věci mainsteamingu definuje mainstreaming jako snahu usilovat, aby se všech oblastech politik a příslušných opatřeních promítla snaha o dosažení rovnosti.⁵ Genderový mainstreaming je potom (re)organizace, zlepšování, rozvíjení a hodnocení koncepčních a vyhodnocovacích procesů tak, aby bylo hledisko genderové rovnosti zapracováno do všech politik na všech úrovních a ve všech fázích těmi aktéry, kteří se obvykle podílejí na jejich vytváření.⁶

4.2 Genderové stereotypy

Ke stereotypním genderovým charakteristikám patří například představa, že muži jsou racionální, ženy emocionální, muži mají větší autoritu než ženy, ženy zase umějí lépe pečovat o druhé než muži.

V okolí každého z nás ale jistě najdeme muže a ženy, na které tyto charakteristiky platí, ale také ty, na které nikoliv. Dalším podnětem k zamyšlení může být i to, že pokud by se opravdu značná část mužů a žen takto projevovala, zda se jedná o vlastnosti vrozené nebo naučené. Zda jsou-li ženy odmalička vedeny k tomu, aby se „nechaly vést“ muži, není pro ně obtížnější osvojit si autoritativní postoje, pokud se péče o děti vyžaduje od žen, ale od mužů nikoli, není pro ženy snazší než pro muže si tento zájem vypěstovat. Často slyšíme, že muž, který se stará o děti či rodiče, je „chudák“ a jeho žena „fúrie“, protože ho to

³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Gender mainstreaming*. Praha: MPSV, 2002. s. 122

⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Gender mainstreaming*. Praha: MPSV, 2002. s. 123

⁵ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Gender mainstreaming*. Praha: MPSV, 2002. s. 14

⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 67

nechá dělat. Od žen se očekávají citové projevy a u mužů se od malička potlačují. Toto je ostatně diskriminace mužů, vnucuje-li se chlapcům věta, že „správný chlap nepláče“.⁷

4.3 Socializace z pohledu gender

Člověk vrůstá do společnosti a vstřebává společenské hodnoty a normy procesem, jež se nazývá socializace. Kromě mnoha jiných faktorů má na dítě vliv především v prvních měsících a letech jeho rodina a blízké okolí. Ještě než proběhne porod, je toto prostředí plné představ o tom, jak bude vypadat, jak se bude chovat, co bude potřebovat, jaké bude,... Spolu s těmito představami se formují také genderově podmíněné představy, a to zvláště v případě, kdy je pohlaví budoucího potomka známo. Ty se již od narození (některé teorie tvrdí, že i dříve) promítají do vývoje dítěte. Genderová socializace může mít různé podoby a projevuje se v různých oblastech lidského chování. Například v systému odměn a trestů za určité chování či jednání je často vyvíjen tlak na chlapce, kdy jsou vystavováni přímým sankcím za chování, které neodpovídá jejich genderu. Vrůstání do generových rolí může mít ale také jemnější podobu. Jedná se například o chování dospělých k dětem, hračky a knížky, které jsou dítěti nabízeny nebo interakci v dětském kolektivu. Výzkumy ukazují, že děti začínají dávat přednost určitým hračkám v souladu s genderovými stereotypy zhruba kolem osmnácti měsíců, ve dvou letech jsou si děti vědomy vlastního genderu a genderu jiných lidí, ve věku tří let začínají hodnotit určité vlastnosti a typy chování genderově stereotypním způsobem.⁸

4.4 Genderový jazyk

V souvislosti s genderovým vyjadřováním se spojuje termín **generické maskulinum**, což je označení mužským rodem v obecném smyslu, kterým jsou zneviditelnovány ženy. Pro příklad můžeme uvést třídu, kde se často užívá oslovení „studenti“, třebaže je ve třídě mnohdy i většina studentek.

⁷VALDROVÁ J., KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ B., PACLÍKOVÁ P. *Kultura genderově vyváženého vyjadřování*. Praha: MŠMT, s. 14

⁸KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 70-71

Mohou být zneviditelňováni spoluautoři či spoluautorky knihy, pokud je označena jedním jménem „a kol.“⁹

Jako další případ genderově nevyváženého vyjadřování v českém jazyce můžeme uvést názvosloví profesí, kdy se pro profesi užívá pouze ženský nebo pouze mužský tvar, přestože ji vykonává pohlaví opačné – například *zdravotní sestra, stomatolog, ...* K řadě profesí již ale existuje přechýlený tvar – *ministryně, lékařka, ...*¹⁰

4.5 Média versus gender

Ann Oakleyová se zmiňuje o knihách, které děti dostávají ke čtení, jež jsou plné kulturních stereotypů. Takto koncipovány jsou i učebnice. Vykreslování genderových rolí ve školních učebnicích má za důsledek to, že brání dětem vytvořit si pocit sdíleného společného lidství a vede je k očekávání, že svět je rozdělený podle pohlaví a genderu.¹¹

Průzkumy také ukazují, že první stránky tisku prezentují svět, ve kterém žijeme jako svět především mužů, svět, ve kterém pracují muži, podnikají muži, k důležitým oblastem společenského života se vyjadřují především muži. V souvislosti se zobrazováním žen a mužů v médiích upozorňují odborné stati i na to, že muži bývají v novinách či ve zpravodajství častěji prezentováni v souvislosti s politikou, ekonomikou, vědou či rozhodovacími procesy. Ženy bývají více zobrazovány jako modelky, manželky významných osobností či oběti trestných činů.¹²

Velmi úsměvně popisuje Michaela Marksová – Tominová ve svém lehce feministickém článku reklamy z pohledu na genderové role: *„Obzvláště miluji obrázky rodin ve všech podobách. Schválně se jednou dívejte pozorně. Žena je redukována na podivnou bytost - robotku, která vaří pokrmy z pytlíků i bez, peče s Herou, natírá chleby nejen dětem, ale i manželovi (aby mu náhodou neupadla ruka) Nutelou či Ramou. Manžel a děti si pak odběhnou hrát před bělostný domeček na zelený trávníček (jiná varianta: muž s košilí bílou až*

⁹VALDROVÁ J., KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ B., PAČLÍKOVÁ P. *Kultura genderově vyváženého vyjadřování*. Praha: MŠMT. s. 8

¹⁰KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 84

¹¹OAKLEOVÁ A. *Pohlaví, gender a společnost*. 1.vyd. Praha: Portál 2000. s. 139

¹²KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 75 - 76

bělejší, antiperspirantem pod paží a chlebem namazaným nejlépe z obou stran odchází do svého veledůležitého zaměstnání), zatímco žena-matka a manželka zůstává doma, aby umyla nádobí tak jemným prostředkem, že vlastně ušetří za krém na ruce, vysmýčila celý dům pomocí zázračného mopu a superluxu, který sežere všechny roztoče, přežvýká je a utopí ve své vodní nádrži. Když ještě vyleští leštěnkou všechny nábytek, může si za odměnu udělat piknik - klidně na podlaze na záchodě, protože odtamtud všechny bakterie již dávno zděšeny uprchly. A pak už jen zbývá čekat, až se hladoví a mastně ušpinění potomci a manželé vrátí domů.¹³

Moc reklamy ovlivňovat společenské postoje je velká. V Evropě jsou proto běžné etické kodexy, které po reklamních agenturách vyžadují, aby se reklama vyvarovala jakékoli diskriminace na základě rasy, náboženství a pohlaví.¹⁴

4.6 Násilí a gender

O domácím násilí se hovoří jako o genderově podmíněném násilí, neboť podle výzkumů jsou oběťmi až z 95% ženy.¹⁵ Násilí se obvykle odehrává v rodinách, kde jsou lidé vzájemně provázáni na více úrovních, a pro oběť je těžké vymanit se ze závislosti na agresorovi. Domácí násilí je jednou z nejčastějších forem násilí. Pachatelem bývá nejčastěji blízká osoba, partner nebo někdo z rodiny, odehrává se za zdmi bytů, obtížně se získávají důkazy, chybí svědci. Muži bývají spojováni spíše s psychickým násilím.¹⁶

4.7 Instituce a dokumenty

Genderové problematice se věnuje řada institucí, ať už na vnitrostátní nebo mezinárodní úrovni. Důležitou úlohu mají zejména tyto: Rada Evropy, OSN, EU - Komise - rovnost mužů a žen, Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, Ministerstvo práce a sociálních věcí.

¹³ O ženách, mužích, feminismu a gender studies. Gender Studies o. p. s., [cit. 21.3.2010]. Přístup z: http://www.feminismus.cz/dokumenty_institute.shtml

¹⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 80

¹⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. s. 87

¹⁶ VALDROVÁ J., *Gender a společnost*. Ústí nad Labem : Univerzita J.E. Purkyně, 2006. s. 146

Stěžejními dokumenty pro rovnost mužů a žen jsou: Priority a postupy vlády, Národní zpráva o "Plnění pekingské akční platformy", Princip rovného zacházení s muži a ženami v zaměstnání, Vnitrostátní odborné studie a publikace (uveřejněné na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí), Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Evropská sociální charta, Doporučení č. R (85) 2 Výboru ministrů členským státům o právní ochraně před diskriminací z důvodu pohlaví, Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Amsterodamská smlouva.¹⁷

¹⁷*O ženách, mužích, feminismu a gender studies.* Gender Studies o. p. s., [cit. 21.3.2010]. Přístup z: http://www.feminismus.cz/dokumenty_institute.shtml

5. KAPITOLA

Výchova a vzdělávání v souvislosti s pohlavím

5.1 Výchova v rodině

Rodina je prvotním prostředím, jehož součástí se jedinec stává. Sociální pohlaví je vytvářeno v jedinci okamžitě. Celý rodinný výchovný tlak je z počátku a i dále tvořen tím, že rodič je pro potomka představitelem určité role. Tuto roli dítě během svého vývoje analyzuje a po svém si ji vysvětluje a následně neodmyslitelně přebírá jisté její aspekty za vlastní. Ať už identifikací s osobou jednoho z rodičů jak tvrdí Freud, nebo napodobováním, a tím naučením nějaké sociální úloze, což je nejjednodušší forma učení, jakou pedagogika zná – nápodoba. Nápodobou dítě přebírá také stereotypy.

5.2 Výchova ve škole

5.2.1 Současná podoba

Socializací si člověk osvojuje normy a hodnoty společnosti, které postupně přijme za své a začlení se do okolního světa. Aby toto osvojování kultury probíhalo co nejrychleji a nejefektivněji, měla by potřebné podmínky vytvářet škola. Podle Jarkovské, Smetáčkové má proces socializace dvojí zaměření. Soustředí se na jedince, který se seznamuje se světem kolem sebe, aby se stal jeho součástí, ale také se zaměřuje na společnost jako celek, kdy cílem je vytvářet jednotu ve společnosti a podporovat plynulý vývoj. Pokud na tento proces nahlédneme pohledem společnosti, měla by škola předávat ty hodnoty, normy a vědomosti, jež jsou prověřeny tradicí.

Podobně je to i s genderovou socializací, která probíhá ve škole. Ta vede žáky a žákyně formálním i neformálním kurikulem k osvojování si spíše tradičních genderových představ a očekávání. Škola tedy připravuje žáky a žákyně na jejich vstup do světa, který je ve vysoké míře postaven na tradičním genderovém dělení osob, činností a sfér. Navzdory tomu, že škola má ze své podstaty tendenci působit konzervativně, je na ni současně vznášen požadavek na společenskou změnu prostřednictvím nejmladší generace. Jednou z oblastí pocíťovanou jako nedostačující je také požadavek na vedení žáků a žákyně k genderové otevřenosti a rovnosti.

Jarkovská, Smetáčková dále uvádí, že ve škole jako sociální instituci a organizaci je gender přítomen nejméně v pěti rovinách. První je praktické oddělení úkolů a fyzického prostoru určeného ženám a mužům. Druhá rovina zahrnuje konstrukci symbolů a představ, které podporují či vysvětlují praktické genderové oddělení činností a oblastí, například představa, že dívky jsou více kulturně a esteticky orientované, a proto mají na starost školní besídky či nástěnky. Třetí rovina se týká formálních i neformálních pravidel komunikace mezi muži a ženami v dané organizaci, a to jak uvnitř pedagogického sboru, tak ve vztahu k žákům a žákyním. Další rovinou je osobní identita členů a členek organizace, která zahrnuje jak jejich genderovou příslušnost, tak i příslušnost k určitému povolání a organizaci. Pátou rovinou je obecná logika a principy života v organizaci. Logika organizace je významná proto, že vyzdvihuje, konzervuje a reprodukuje struktury, na nichž organizace stojí, ve škole to je školní a klasifikační řád.¹

Podle Smetáčkové má škola jako instituce maskulinní charakter, který je tím patrnějším, čím vyšší je vzdělávací stupeň.²

¹JARKOVSKÁ, L., SMETÁČKOVÁ, I. *Škola jako genderovaný prostor*. Praha: Otevřená společnost, 2006, s. 14 – 18

²SMETÁČKOVÁ, I. *Gender ve škole*. Praha: Otevřená společnost, 2005.

5.2.2 Pedagogický sbor

Silná feminizace učitelské profese je patrná na většině stupňů českého vzdělávacího systému. K tomu přispívá několik faktorů. Jedná se především o prvky, které způsobují klesající zájem a motivaci mužů pracovat v učitelské profesi a zároveň vzrůstající zájem žen. Zejména omezené možnosti pracovního vzestupu a nižší finanční ohodnocení učitelů jsou muži shledávány jako nedostačující. Ženy naopak vnímají učitelkou profesi jako vhodnou pro skloubení s rodinným životem a výchovou vlastních dětí. Učitelství také představuje povolání, ve kterém mohou ženy dosáhnout určité prestiže, aniž by narušily genderové vzorce. Zde nemusí při budování kariéry překonávat tolik bariér jako v jiných, zejména tradičně mužských povoláních a kolektivech. Zároveň tato profese nabízí vysokou míru sociálních jistot, vyplývající z participace na státní sféře. Ačkoliv ženy tvoří více než tři čtvrtiny všech vyučujících na základních školách a více než polovinu všech vyučujících na středních školách, je jejich zastoupení ve vedení škol relativně nízké. V souvislosti s mocenskými pozicemi tedy lze hovořit o maskulinizaci vedoucích pozic v prostředí dominantně ženského pedagogického sboru.³

5.2.3 Odstraňování stereotypů

Zavádění rovných příležitostí a odstraňování genderových stereotypů je způsob, jakým se přejímání generového jednání bránit. Toto zrovnoprávnění musí začít od instituce – školy. Škola může například změnit svůj vzhled tak, aby nepodporovala dojmy nerovnosti. Bude využívat neutrálních barev, vyvine tlak na autory učebních textů, aby tyto texty byly genderově vyvážené, umožní všem dětem navštěvovat stejné volitelné předměty, doplňkové kulturní akce, osvětové semináře a sportovní školní akce.⁴

Důležitým resortem v oblasti genderové problematiky a při prosazování genderové rovnosti je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Plní úkoly vyplývající pro ně z dokumentu Priority a postupy vlády v prosazování rovných příležitostí mužů a žen. MŠMT si v návaznosti na tento vládní

³VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *Pedagogický sbor*. In SMETÁČKOVÁ, I. (ed.). *Gender ve škole*. Praha: Otevřená společnost, 2006, s. 20 - 25

⁴ SMETÁČKOVÁ, I. *Gender ve škole*. Praha: Otevřená společnost, 2005.

dokument připravuje vlastní resortní materiál Priority a postupy MŠMT v prosazování rovných příležitostí mužů a žen, v němž si na každý kalendářní rok formuluje některé cíle a soubor opatření v politice rovných příležitostí. Při MŠMT byla také vytvořena stálá pracovní skupina pro problematiku rovných příležitostí mužů a žen.⁵

5.2.4 Homosexualita ve výuce

Fekeová ve své práci uvádí, že V České republice je sexuální výchova zahrnuta v předmětu Rodinné výchovy. Téma homosexuality by se ve výuce na základní škole zcela jistě mělo objevit.

Množství informací o lidské sexualitě, které žáci na základní škole obdrží, plně závisí na učiteli – na tom, jak je schopen s žáky mluvit o tomto citlivém tématu, objasnit zákonitosti volby sexuálního partnera, variace lidské sexuality, na tom, jak je učitel schopen například žákům devátých tříd beze studu přednést teorii pohlavního styku, prevenci pohlavních chorob a vtisknout jim zásady nerizikového sexuálního chování.

Mnoho učitelů se tomuto tématu vyhne se slovy, že žáci již všechno vědí buď z předchozích ročníků, nebo od kamarádů či rodičů. Opak bývá pravdou.

Mezi žáky se šíří informace, které jsou často zkreslené či nepravdivé, a dítě tak získává falešné představy o vztazích mezi mužem a ženou, o sexu či o sexuálních orientacích či odchylkách. Sexuální výchova v přiměřeném rozsahu je nástrojem, jímž v žácích může učitel vybudovat základy pro zdravý sexuální život. Protože dítě, které je ve škole informováno o homosexualitě jako o variantě sexuální orientace, je schopné se se svou případnou odlišnou sexuální orientací vyrovnat lépe než žák, který ve škole ani doma nedostal informace dostatečné k tomu, aby svou odchylku přijal.⁶

Také tento jev, dle mého úsudku, je třeba odstranit, nalézat nové způsoby, jak dětem choulostivé situace života lidí předávat.

Fekeová (in Tradiční rodina : HOMOSEXUALITA - fakty verus mýty) se dále zmiňuje o způsobu, jakým je téma homosexuality ve výuce podáváno dětem ve Spojených státech Amerických. Došlo zde ke snažení homosexuálů

⁵ HAHNOVÁ, S. *Diplomová práce: Vnímání generově citlivé výchovy a vzdělávání učitelů, sociálními pedagogy a rodiči*. Masarykova univerzita v Brně, 2008. s. 23

⁶ FEKEOVÁ, E. *Diplomová práce: Problematika homosexuality ve výuce na českých školách*. Masarykova univerzita v Brně, 2007. s. 39 - 40

tak daleko, že již zasahují do sexuální výchovy na školách. Natáčejí instruktážní videa, ve kterých dětem vysvětlují proč není zlé být homosexuál, píšou knihy pro děti, ve kterých je například malá holčička vychovávána homosexuální matkou a její přítelkyní – tímto způsobem se američtí homosexuálové snaží vychovávat již malé děti k toleranci vůči homosexuálům a ke stejnému přístupu k rodinám homosexuálním jako rodinám heterosexuálním.⁷

⁷ FEKEOVÁ, E. *Diplomová práce: Problematika homosexuality ve výuce na českých školách.* Masarykova univerzita v Brně, 2007. s. 39

B. PRAKTICKÁ ČÁST

1. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda existují významné rozdíly v toleranci k homosexuálně orientovaným jedincům různými skupinami lidí. Zda výchozími faktory na podobě názoru jsou pohlaví respondentů, jejich věk, vzdělání, víra nebo příslušnost k některé z církví.

2. Formulace hypotéz

Předpokládala jsem, že výrazné odlišnosti v odpovědích respondentů se budou vztahovat k následujícím faktorům:

2.1 Pohlaví respondentů

Domnívám se, že na podobu odpovědí bude mít vliv pohlaví respondentů, respektive jejich genderové vzorce vnímání vlastního pohlaví. Odpovědi mužů by mohly být rozhodněji než odpovědi žen, což by mohlo být dáno vnímáním homosexuality jako něčeho zženštilého, tudíž jako popření vlastní identity.

2.2 Věk respondentů

Předpokládám, že velkou roli bude hrát věk respondentů, a to v tom smyslu, že vzorek respondentů spodní věkové hranice bude volit pozitivnější odpovědi a postoje ve vztahu k homosexualitě, projevy homosexuality jim budou méně vadit a vztah společnosti k homosexuálně orientovaným jim bude připadat naopak málo tolerantní. Informování o homosexualitě budou zřejmě ze sdělovacích a mediálních prostředků, dále pak z osobního setkání s člověkem sexuálně orientovaným na stejné pohlaví, ale také ze školy. Kdežto u respondentů starších předpokládám jako zdroj informací hlavně sdělovací a mediální prostředky, což by mohlo způsobit, že se často médiem zřekované informace mohou projevit na negativních postojích. Společnost pak budou vnímat jako dosti tolerantní.

2.3 Vzdělání respondentů

Mým dalším předpokladem je, že vysokoškolsky vzdělaní, případně lidé s úplným středním vzděláním budou více informováni o příčinách vzniku homosexuality, tudíž budou tento jev chápat jako nezvratný, případně nezaviněný a budou ve svých odpovědích tolerantnější. Respondenti se základním vzděláním se budou častěji uchýlovat k nerozhodnějším odpovědím.

2.4 Otázky víry

Domnívám se, že dosti striktní a negativní odpovědi se budou objevovat u lidí věřících, zvláště pak u příslušníků některé z církví, které velmi často vnímají homosexualitu jako jev nežádoucí. U otázky týkající se intimního života lidí sexuálně orientovaných na stejné pohlaví předpokládám, že někteří věřící zvolí odpověď vyjadřující snahu žít heterosexuálním životem.

3. Charakteristika zkoumaného vzorku

Výzkumu se zúčastnilo celkem 233 respondentů. Z tohoto vzorku bylo 170 žen a 63 mužů.

Na základě pomyslného rozdělení generací v životě člověka po osmnáctiletých cyklech lze považovat generaci do 36 let za mladší a generaci nad 36 let za starší. Skupinu respondentů mladší generace tvořily 172 osoby, skupinu respondentů starší generace 61 osob.

Vzdělání respondentů bylo u 106 osob vysokoškolské (nebo studují vysokou školu), u 94 osob středoškolské ukončené maturitní zkouškou (nebo studující střední školu), u 22 osob středoškolské ukončené výučním listem (nebo žáci středního odborného učiliště), u 13 osob vzdělání základní.

177 respondentů se v dotazníku uvedlo jako nevěřící, zbylých 56 jako věřící lidé. Z tohoto počtu věřících vyznávají některou z církví 33 osoby.

4. Metody použité ve výzkumu

Dotazník je tvořen otázkami zaměřenými na postoje a názory ke skutečným stále častěji ve společnosti diskutovaným a na míru tolerance k tomuto jevu – homosexualitě.

V záhlaví dotazníku uvádím informace, jakého tématu se výzkum týká a co je cílem výzkumu. První část je již zaměřena na samotné názory a postoje k homosexualitě. Záměrem bylo uvést zajímavější otázky v první části a neodradit tak od vyplňování velkým množstvím údajů o vlastní osobě hned na začátku. Otázky zaměřené na zjišťování informací o respondentovi jsou tudíž uvedeny ve druhé části dotazníku.

Typy otázek byly jak vzájemně se vylučující, tak škálové, doplňující nebo výběr více než jedné odpovědi, což mělo za úkol jednak zvýšit atraktivnost testu, dále pak respondenty nenutit ke striktní odpovědi nebo naopak u některých otázkách se k jedné variantě přiklonit.

5. Popis vlastního výzkumu

Výzkum byl proveden uveřejněním dotazníku na internetu. Aby byla zaručena unikátnost dat, byla zde nastavena kontrola IP adresy. Z každé IP adresy bylo možné vyplnit dotazník pouze jednou. Toto opatření sice vyloučilo část respondentů, kteří mohli vyplnit dotazník pod stejnou IP adresou, ale na druhou stranu zaručilo kvalitu shromážděných dat.

Dotazník¹ byl konstruován tak, aby byl jednoduchý, a co nejlépe pochopitelný pro široký okruh respondentů. Snahou bylo vytvořit dotazník, který by svou obsáhlostí neobtěžoval, nezabíral zbytečně mnoho času, a tím se zvýšila návratnost dotazníku. Jelikož se návratnost pohybovala okolo 81% a doba vyplňování byla průměrně 3 minuty a 21 sekund, byl tento požadavek splněn.²

¹ otázky uvedené v dotazníku jsou uvedeny jako Příloha

²kontrola unikátnosti dle IP adresy, vyhodnocení metadat výzkumu a tvorba grafů byla provedena na serveru www.vyplnto.cz

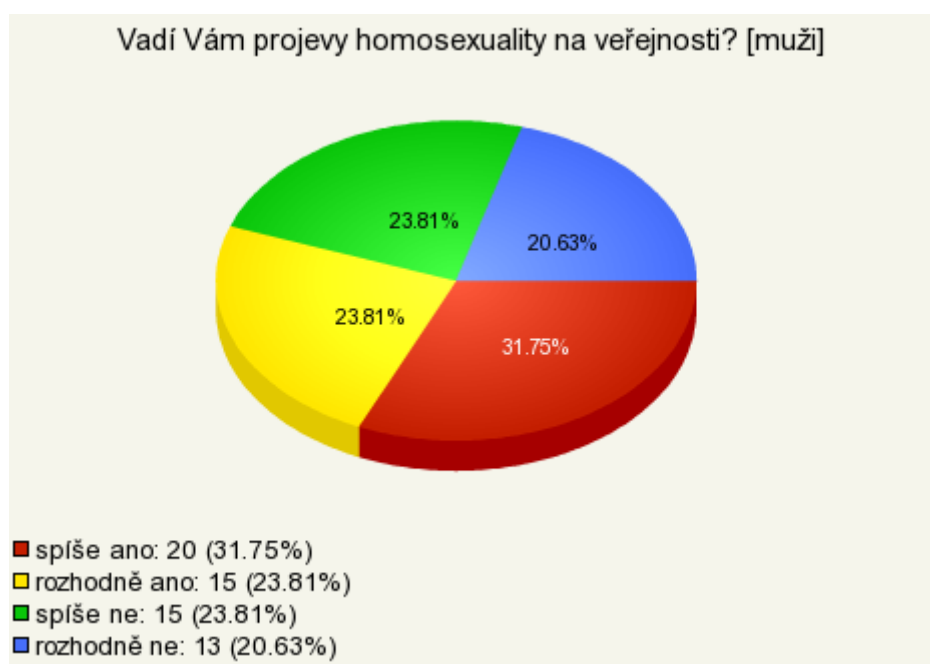
6. Výsledky výzkumu

6.1 Vliv pohlaví respondentů

Hypotéza, že muži budou vůči homosexualitě méně tolerantní než ženy se potvrdila, ačkoli striktnost a negativita odpovědí potvrzena naopak nebyla.

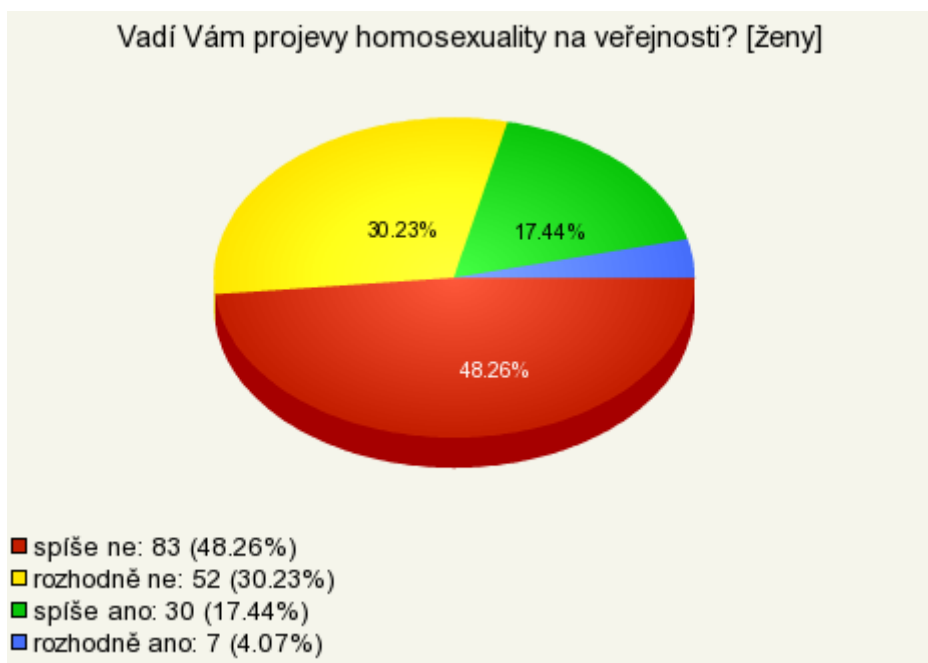
Nejvíce nesouhlasných názorů se objevilo u otázky, týkající se projevů homosexuality na veřejnosti, kdy by tyto projevy rozhodně vadily 23,81% respondentů a spíše vadily 31,75% respondentů (viz Obr. 1)

Obr. 1

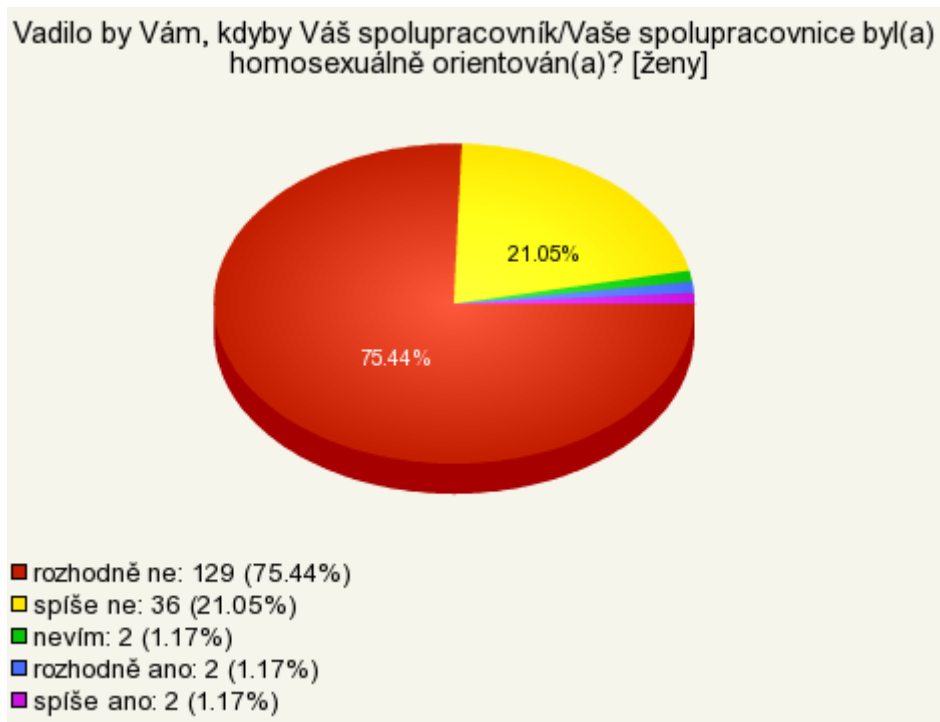

Odpovědi žen u téže otázky byly rozdílné (viz Obr. 2). Opět se zde potvrzuje hypotéza, že ženy jsou k homosexualitě tolerantnější, což je možné demonstrovat i na obrázku 3, kde je vyjádřen postoj k homosexualitě spolupracovníka/spolupracovnice.

Obr. 2

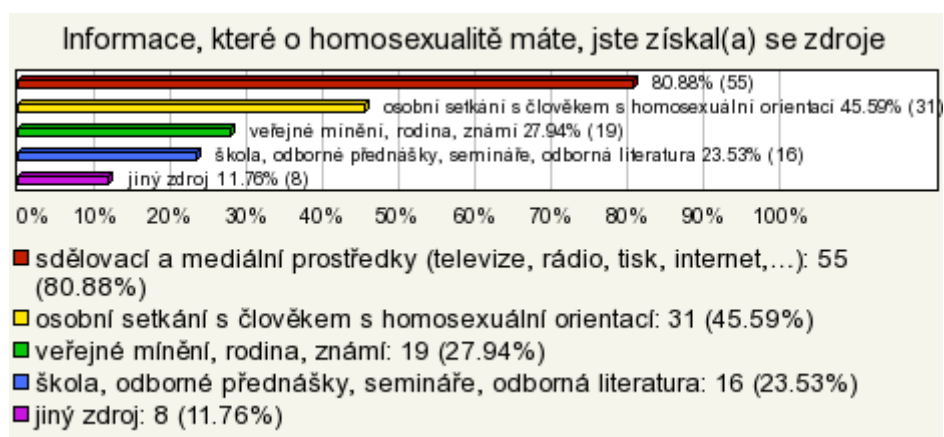
Obr. 3

6.2 Vliv věku respondentů

Výzkum nepotvrdil hypotézu, že respondenti starší 36 let budou méně tolerantní k projevům homosexuality, ani že vyjádří negativní postoje v odpovědích. Na otázku, zda by jim vadila homosexualita vlastního dítěte, odpovídali v nadpoloviční většině, že nevadila nebo spíše nevadila. V 55 případech uvedli respondenti starší generace jako zdroj informací sdělovací a mediální prostředky, v 31 případech setkání s člověkem orientovaným na stejné pohlaví. Nelze zde usuzovat ovlivnění médii, neboť téměř poloviční část respondentů si utvářela názor i z jiných zdrojů (viz Obr. 4).

Obr. 4

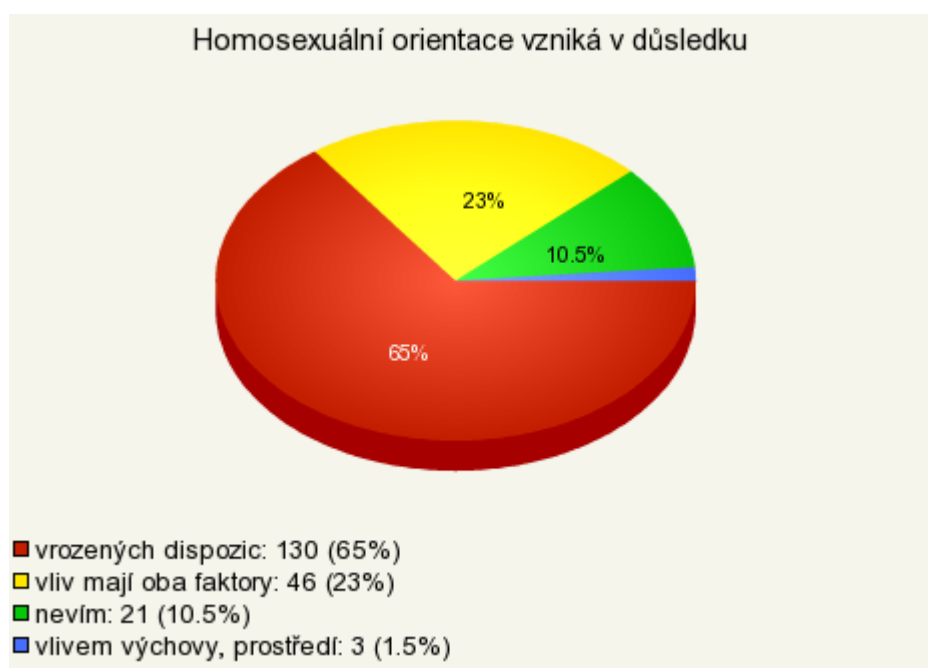

6.3 Vzdělání respondentů

Je nutné zdůraznit, že počet respondentů se základním vzděláním nebo absolventů učebních oborů byl velmi nízký, proto skutečný stav může být odlišný. Z tohoto důvodu výsledky těchto respondentů nepovažuji za vhodné uvádět.

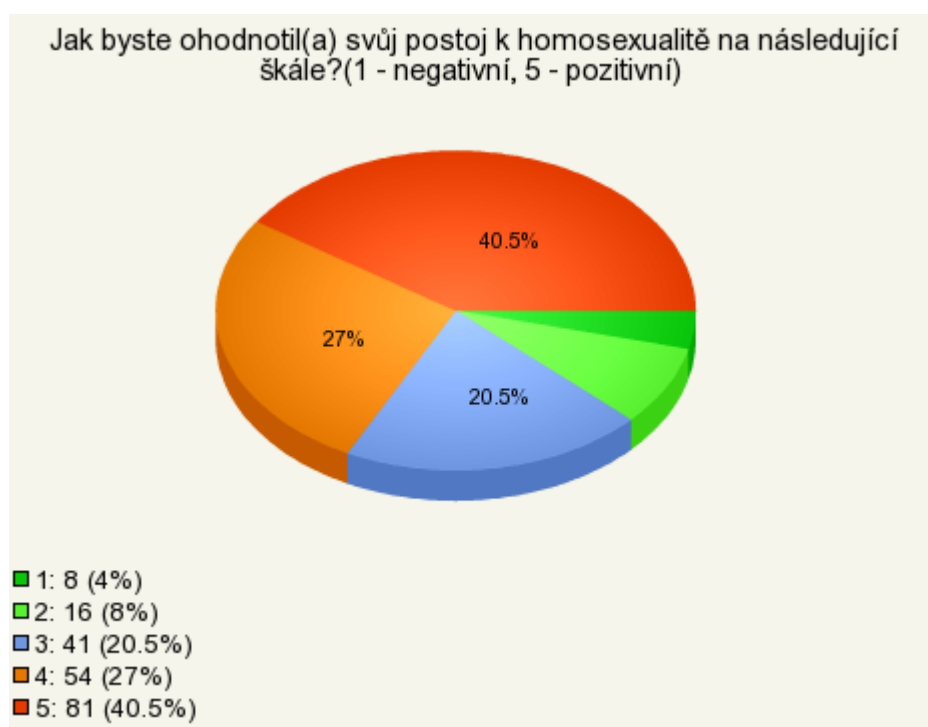
Počet respondentů vysokoškolsky, či středoškolsky vzdělaných a studujících tyto typy škol byl 200 osob. Pouze 10 respondentů uvedlo, že nezná příčiny vzniku homosexuality. 3 dotázaní uvedli jako příčinu vzniku vliv výchovy nebo prostředí (viz Obr. 5).

Obr. 5

Negativně nebo spíše negativně hodnotí svůj postoj k danému jevu jen 12% respondentů (viz Obr. 6).

Obr. 6

6.4 Odpovědi věřících respondentů

U odpovědí věřících respondentů se neprojevily žádné zvláště odlišné odpovědi v porovnání s nevěřícími. Avšak výsledky zaměřené pouze na věřící, hlásící se k některé z církví, ukazují, že tito respondenti ve 20% by čekali od homosexuálů úplnou sexuální zdrženlivost (viz Obr. 7).

Obr. 7

7. Závěr

Názory, postoje a jevy, které bylo možno sledovat se ve velké míře s hypotézami shodovaly, někdy dokonce hypotézu předčily. Rozdíl mezi hypotézou a výsledky byl možný vysledovat u kritéria pohlaví respondentů, částečně u vzdělání a víry. U respondentů se základním vzděláním bohužel nebylo možné výsledky řádně zhodnotit, neboť vzorek respondentů byl velmi malý. Snaha zasahovat do skupiny respondentů co nejméně a neovlivňovat tím přirozenost složení vzorku respondentů, se v některých případech ukázala jako nemultifunkční, ale na druhou stranu podpořila kvalitu vzorku a různorodost jednotlivých skupin. Tuto skutečnost lze považovat za důležitý poznatek při realizaci dalších výzkumů.

Lze konstatovat, že ve většině případů se názory a postoje k homosexualitě ukazovaly jako tolerantní.

Závěr

V bakalářské práci „*Multikulturalita a multikulturní výchova (Homosexualita a gender)*“ jsem osvětlila některé základní a důležité pojmy, se kterými je možné se v rámci tohoto tématu setkat.

V první části jsem se zabývala sexuální identitou, jednotlivými obdobími dějin lidstva v souvislosti s homosexualitou a sociálnímu vývoji těchto historických etap. Zmínila jsem důležitá fakta o problematice osob sexuálně orientovaných na stejné pohlaví. Formulovala současné stanovisko vědy vzhledem k příčinám homosexuality. Popsala jsem coming out v životě homosexuála.

Další část je zaměřena genderové témata společnosti. Popsání genderové terminologie, nástin genderových stereotypů, genderová socializace, genderové používání jazyka byly tématy třetí kapitoly. Nechybí ani tolik diskutované používání genderových stereotypů mediálními prostředky nebo poukázání na domácí násilí jakožto mnohdy genderově podmíněné. Uvedeno je zde také několik institucí a dokumentů souvisejících s touto problematikou. Poslední kapitola teoretické části se zaměřuje na podobu výchovy z generového hlediska.

Myslím si, že teoretická část přinesla řadu zajímavých informací a splnila svůj účel.- zmapovat skutečnosti o těchto skupinách lidí a vztahy s nimi.

Empirická část se věnuje zkoumání tolerance homosexuality v naší společnosti formou dotazníkového šetření. Zamýšlím se zde nad podmíněností názoru na homosexualitu vzhledem k pohlaví, věku, vzdělání a víry dotázaného.

Myslím si dle vyhodnocených výsledků, že mnoho názorů se hypotézám blížilo. Zároveň mi výzkum přinesl také poznatky nové, neboť mé očekávání názorů některých skupin respondentů bylo skeptičtější nežli výsledky výzkumu. Celkově vnímám vztah majority k homosexuálům jako relativně dobrý, ačkoli je možné na pozitivních změnách stále pracovat.

Protože multikulturní výchova je v současnosti nezbytnou součástí výchovy dětí a nejen jich, jistě by bylo vhodné v budoucnosti realizovat výzkumy

zaměřující se na proměnu vztahu k minoritám, které by sdělily výsledky této práce a určily další vhodný směr výchovy k toleranci.

Použitá literatura

BRTNÍKOVÁ, M. *Sex? AIDS!* 1. vyd. Praha: Horizont, 1989. 152 s. C 9833/15

BRZEK, A., PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ J. *Třetí pohlaví?* 1. Vyd. Praha: Scientia Medica, 1992. 106 s. ISBN 80-85526-03-4

CODE 004. *Homosexualita*. [cit. 20. 3. 2010]. Přístup z: http://www.004.cz/storage/abeceda_homosexuality.pdf

DEMČÁK, Marek. *Vyplnto.cz, výsledky*. [cit. 9. 4. 2010]. Přístup z: <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/tolerance-homosexuality/>

FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vyd. Věrovany: Nakladatelství Jana Piskiewicze, 2004. 159 s. ISBN 80-86768-06-6.

FEKEOVÁ, E. *Diplomová práce: Problematika homosexuality ve výuce na českých školách*. Masarykova univerzita v Brně, 2007.

HAHNOVÁ, S. *Diplomová práce: Vnímání generově citlivé výchovy a vzdělávání učitelů, sociálními pedagogy a rodiči*. Masarykova univerzita v Brně, 2008.

JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 218 s. ISBN 80-7184-954-5

JAROVSKÁ, L., SMETÁČKOVÁ, I. *Škola jako genderovaný prostor*. Praha: Otevřená společnost, 2006. ISBN 80-903331-5-X

KOLEKTIV AUTORŮ. *Interkulturní vzdělávání I: projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2002. ISBN 8-7160-614-1

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Gender mainstreaming*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002. 124 s. ISBN 80-86552-35-7

OAKLEOVÁ A. *Pohlaví, gender a společnost*. 1.vyd. Praha: Portál 2000. 176 s. ISBN 80-7178-403-6

ONDRISOVÁ, S. (et al) *Neviditelná menšina*. 1. vyd. Bratislava: Nadace občan a demokracia, 2002. 166 s. ISBN 80-968528-5-X

O ženách, mužích, feminismu a gender studies. Gender Studies o. p. s., [cit. 21.3.2010]. Přístup z: http://www.feminismus.cz/dokumenty_institute.shtml

PETRUCIOVÁ, J. *Multikulturalismus, kultura, identita*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. 66 s. ISBN 80-7368-083-1

PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník I, A – O*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1

POLOVÁ, M. *Tolerance homosexuality (výsledky průzkumu)*, 2010. [cit. 9. 4. 2010] Přístup z: <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/tolerance-homosexuality/>

PROCHÁZKA, Ivo. *Coming out : průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe*. Brno: STUD Brno, 2002.

PROCHÁZKA, I. (et. al) *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. . [cit. 11. 4. 2010] Praha: ESET, 2003. Přístup z: <http://www.iniciativa.cz/www/index.php/index.php?page=clanek&id=256>

PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004.

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 263 s. ISBN 8072548662

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova – Teorie – praxe – výzkum*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2001. 211 s. ISBN 80-8586-672-2

ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, 1997.

SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2004. 142 s. ISBN 80-7315-077-8

SMETÁČKOVÁ I. et al. *Gender ve škole: Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost o. p. s., 2006. ISBN 80-903331-5-X

ŠILEROVÁ, L. *Sexuální výchova*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2003. 103 s. ISBN 80-247-0291-6

ŠINDELÁŘOVÁ, J. *Pojetí multikulturní výchovy a vzdělávání v našem školství: Škola, žák a učitel v multikulturním prostředí: Sborník příspěvků z elektronické vědecké konference s mezinárodní účastí, Ústí nad Labem* : Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. 225 s. ISBN 80-7044-851-2

ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9

ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8

ŠTĚCHOVÁ, M. *Interetnické konflikty jako důsledek rasové nevraživosti*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001. 55 s. ISBN 80-86008-94-0

VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ, L. *Pedagogický sbor*. In SMETÁČKOVÁ, Irena (ed.). *Gender ve škole*. Praha: Otevřená společnost, 2006. ISBN 80-903331-5-X

VALDROVÁ J., KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ B., PACLÍKOVÁ P. *Kultura genderově vyváženého vyjadřování*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

VALDROVÁ, J. *Gender a společnost : [vysokoškolská učebnice pro nesociologické směry magisterských a bakalářských studií]*. 1.vyd. Ústí nad Labem : Univerzita J.E. Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-808-3

Varianty. Člověk v tísní o. p. s., [cit. 20. 3. 2010]. Přístup z:
<http://www.varianty.cz/index.php?id=20¬ion=25>

ZVĚŘINA, J. *Sexuologie (nejen pro lékaře)*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, s.r.o., 2003. 287 s. ISBN 80-7504-264-5

Přílohová část

Příloha

Dotazník k praktické části

Milá přítelkyně, milý příteli!

Chtěla bych Vás požádat o spolupráci při průzkumu týkajícího se zmapování názorů na homosexualitu a homosexuální soužití v současné době u nás. Předkládám Vám dotazník, který má za úkol zjistit, nakolik je homosexualita naší společností tolerována. Dotazník je zcela anonymní.

První část je zaměřena na Vaše osobní postoje týkající se otázek homosexuální orientace. Označte ty odpovědi, které vystihují Váš postoj nebo se mu nejvíce přibližují. Otázky, vyžadující otevřenou odpověď, zodpovězte stručně, jasně a výstižně. V další části Vás prosím o zodpovězení základních údajů o Vaší osobě.

1. Znáte ve svém okolí nějakého člověka s homosexuální orientací?

... **ano**

... **ne**

2. Jak byste ohodnotil(a) svůj postoj k homosexualitě na následující škále?(1 - negativní, 5 - pozitivní)

1 2 3 4 5

3. Vadí Vám projevy homosexuality na veřejnosti?

... **spíše ne**

... **rozhodně ne**

... **spíše ano**

... **rozhodně ano**

4. Lidé sexuálně orientovaní na stejné pohlaví by měli

... navazovat partnerství s člověkem, který je rovněž homosexuál

... být pohlavně zdrženliví

... snažit se žít heterosexuálním životem

5. Souhlasíte s tím, že homosexuálně orientovaní lidé mají mít možnost uzavírat registrované partnerství (jako obdobu manželství, pokud nebereme v úvahu možnost adopce nebo pěstounské péče)?

... **ano**

- ... ne
- ... nevím

6. Myslíte si, že homosexuální páry mají mít možnost adoptovat, získávat do pěstounské péče a vychovávat děti?

- ... ano
- ... pouze pokud je jedním z biologických rodičů dítěte jeden z partnerů žijících homosexuálním svazku
- ... ne
- ... nevím
- ... jiná odpověď

7. Vadilo by Vám, kdyby Váš spolupracovník/Vaše spolupracovnice byl(a) homosexuálně orientován(a)?

- ... rozhodně ne
- ... spíše ne
- ... spíše ano
- ... rozhodně ano
- ... nevím

8. Vadilo by Vám, kdyby Váš kamarád/Vaše kamarádka byl(a) homosexuálně orientován(a)?

- ... rozhodně ne
- ... spíše ne
- ... spíše ano
- ... rozhodně ano
- ... nevím

9. Vadilo by Vám, kdyby Váš příbuzný byl homosexuálně orientován?

- ... rozhodně ne
- ... spíše ne
- ... spíše ano
- ... rozhodně ano
- ... nevím

10. Vadilo by Vám, kdyby Vaše dítě bylo homosexuálně orientované?

- ... vadilo
- ... spíše vadilo
- ... spíše nevadilo
- ... nevadilo

11. Myslíte si, že je současná společnost k homosexuálně orientovaným lidem dost tolerantní?

- ... rozhodně ano
- ... spíše ano
- ... spíše ne
- ... rozhodně ne
- ... nevím

12. Homosexuální orientace vzniká v důsledku

- ... vrozených dispozic
- ... vlivem výchovy, prostředí
- ... vliv mají oba faktory
- ... nevím

13. Informace, které o homosexualitě máte, jste získal(a) se zdroje (možnost výběru více odpovědí)

- ... sdělovací a mediální prostředky (televize, rádio, tisk, internet,...)
- ... škola, odborné přednášky, semináře, odborná literatura
- ... veřejné mínění, rodina, známí
- ... osobní setkání s člověkem s homosexuální orientací
- ... jiný zdroj Jaký?.....

14. Jste

- ... žena
- ... muž

15. Kolik je Vám let?

.....

16. Jaké je Vaše vzdělání?

- ... základní
- ... střední odborné/vyučen(a) (nebo žákem SOU)
- ... střední odborné/maturita (nebo studující SŠ)
- ... vysokoškolské (nebo studující VŠ)

17. Jste věřící?

... ne

... ano

Jste členem některé z církví?

... ano

... ne

Děkuji Vám za zúčastnění se tohoto průzkumu.

Markéta Polová, studentka Pedagogické fakulty, Univerzity Palackého v Olomouci

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Markéta Polová
Katedra:	Institut pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Multikulturalita a multikulturní výchova
Název v angličtině:	Multiculturality and multicultural education
Anotace práce:	Práce je zaměřena na homosexualitu a gender, objasňuje základní pojmy multikulturní výchovy. Druhá kapitola seznamuje se sexuální identifikací. Hluběji se práce zabývá homosexuálními osobami a problematikou gender. Poslední kapitola pojednává o výchově v souvislosti s gender. Praktická část je věnována empirickému výzkumu tolerance homosexuality.
Klíčová slova:	Multikulturalismus, multikulturní výchova, tolerance, společnost, menšina, vztahy, homosexualita, gender
Anotace v angličtině:	Bachelors essay is intended on a homosexuality and gender, is enlightened on essential concepts of multicultural education. Second charter acquaint with sexual identification. Profounder bachelors essay engage in a homosexual persons and problems of gender. Last charter discuss a education in connexion with gender. Practical part is presented to research toleration of homosexuality.
Klíčová slova v angličtině:	Multiculturality, multicultural education, toleration, society, minority, relations, homosexuality, gender
Přílohy vázané v práci:	Dotazník k praktické části
Rozsah práce:	43 stran
Jazyk práce:	čeština